

HAS ODA TEŞKİLÂTI

Ülkü ALTINDAĞ

I. BÖLÜM

A. HAS ODANIN YAPTIRILMASI

Osmanlı Devletinin Enderun teşkilâtı Has Oda, Hazine, Kiler, Seferli Büyük Oda, Küçük Oda, Kapı (Babüssaâde) olmak üzere Oda (hâne), bölük veya koğuş denilen yedi bölüme ayrılmaktadır.

Fatih Sultan Mehmed Has Odayı Topkapı Sarayında üçüncü yer denilen kısımda yaptırmış¹, Padişah hizmetleri için Orhan Gazi, Sultan Yıldırım Bayazid ve Çelebi Sultan Mehmed zamanlarında ihdası rivayet edilen Rikâpdâr, Silâhdâr ve Çûhadârları², “Has Oda” denilen kendi odasında vazifelendirmiştir.

Edirne Sarayın da Kasr-ı Padişahî, Taht-ı Hümayûn Kasrı, Cihannüma Kasrı Has Oda Köşkü, Mabeyn-i Hümayûn gibi çeşitli isimler alan Has Odanın Fatih Sultan Mehmed tarafından yaptırıldığı bilinmektedir³.

Kaynakların ve vesikaların yetersizliği muhtelif tarihlerde yapılan değişiklik ilâve ve tamirler sebebi ile Has Oda hakkında gerek mimari yapı, gerekse teşkilât bakımından çeşitli görüşler yer almaktadır.

“Ata Tarihi”ne göre Yavuz Sultan Selim Mısır seferinden sonra İstanbul’a getirdiği Hırka-i Saâdet ve Mukaddes Emânetlerin muhafazası için Hırka-i Saâdet Dairesini yaptırarak peygamberin hırkasına gece gündüz hizmet edecek vazifelilerin kalacakları kırk basamak merdivenle inilen

Has Odayı yaptırmıştır. Bu oda Sultan IV. Murad zamanında terk edilerek Hırka-i Saâdet Dairesinin karşısına yeniden yaptırılmıştır⁴.

Günümüzde Hırka-i Saâdet veya Mukaddes Emânetler Dairesi olarak bilinen yapının plânı dörtgen şeklinde olup etrafı revaklıdır. Şadırvanlı kubbe (Şadırvanlı Sofa), Arzhâne, Hırka-i Saâdet Odası, Destmal Odası denilen kubbeli ve duvarları XVI-XVIII. asırlara aid çinilerlerle kaplı bulunan bölümlerin altında Fatih devri yapılarından Çinili Köşk ve Hazinenin bodrum katları ile tam bir benzerlik gösteren çok büyük bir bodrum katı vardır.

Mukaddes Emânetler Hırka-i Saâdet odasının sol tarafındaki köşede gümüşten yapılmış üzeri altın yaldızlı bir şebeke içinde muhafaza edilmektedir.

B. HAS ODA MEVCUDU VE HAS ODALI AĞALAR

Enderun Odalarının birincisi ve en itibarlı olan Has Odanın Fatih Sultan Mehmet zamanında mevcudu otuziki kişidir⁵. Sonraları bu mevcut kırk bazı vesikalarda kırkbir olarak görülmektedir⁶. Sarayda Has Odalılara “Kırklar” tabiri de kullanılmıştır⁷.

Has Odalı Ağalar sırası ile Has Oda Başı, Silâhdâr Ağa, Çûhadâr Ağa, Rikâp-

⁴ Ata, Aynı eser, s. 93.

⁵ Kanûnnâme-i Ali Osman, aynı eser s. 23.

⁶ Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi E. no: 1385.

⁷ Abdullah b. İbrahim el Üsküdarî, Vakıatı Seferi Sultan Süleyman II. Topkapı Sarayı Müzesi Revan Ktp. no: 1224 s. 251; Mehmet Halife Tarihi-i Gilmanî, İstanbul 1332 TOEM, s. 97; Topkapı Sarayı Müzesi Hazine Ktp. no: 1468, s. 556.

¹ Kanûnnâme-i Ali Osman, TOEM 1330, s. 23.

² Ata, Enderun Tarihi, İstanbul 1293, c. I, s. 14, 30, 94, 201.

³ Dr. Rifat Osman, Yayınlayan Süheyl Ünver, Edirne Sarayı, Ankara 1957, s. 24, 69.

dâr Ağa, Tülbent Gulâmı, Miftah Gulâmı (anahtar), Peşkir Gulâmı, İbrik Gulâmı, Hünkâr Müezzini Hünkâr İmamı, Hünkâr ve Şehzade Lâlaları Sır Kâtibi, Sarıkcı Başı, Kahveci Başı, Berber Başı⁸, Tüfenkçi Başısıdır. Doğanlı Başı ve ikinci Doğanlı da Has Odalı Ağalardandır⁹.

Has Oda Başı, Silâhdâr, Çûhadâr, Rikâpdâr Ağalara Arz Ağaları da denilirdi. Bu dört ağaya “Oda Oğlanları” da denilmektedir¹⁰.

Fatih Kanûnnâmesinde Has Oda da yalnız Has Oda Başı Arz Ağası olarak gösterilir¹¹. Silâhdâr, Rikâpdâr ve Çûhadâr Ağaların Arz Ağalıkları daha sonraki devirlerde¹².

C. ENDERUN AĞALARININ HAS ODAYA GEÇMELERİ

Has Odada münhal olduğu zaman Kapı Ağasının arzı ile Enderundaki diğer Odalardan yani Hazine, Kiler, Seferli Odalarından hangi ağa eski ise o alınır. Bunlar Hazine Giyim Başı ve Göç Eskisi, Kilerde Peşkir Başı ve Mum Başı olan Göç Eskisi, Seferli Odasında (çamaşır) Başı ve ondan sonra gelen Göç Eskileridir.

Giyim Başı kıdem itibarı ile diğer ağalardan eski sayılırdı. Bunlar ocak yolu ile Has Odaya terfi ettirilen ağalardı. Bir de Hazine Baş Yazıcısı, İkinci Yazıcı ve Baş Kullukçu, Çantacı, Kiler Odasından Şerbetçi, Baş Kullukçu, Seferli Odasından yalnız Baş Kullukçu ve bu üç koğuştan terfi’i gereken ağalardan İkinci Çûhadâr, Baş Çavuş, Baş Çakırsalan, Silâhdâr Ağa Kaftancısı, Sır Kâtibi Yamağı Has Odaya geçerlerdi¹³.

Bazan padişahın iradesi ile Hazine, Seferli ve Kiler koğuşundan bir acemi Has Odaya alınır¹⁴.

⁸ TSMA D. no: 53 s. 17

⁹ TSMA D. no: s.3 b, 7 b, 31 a, 33 a, 68 b, 180 b.

¹⁰ TSMA E. no: 6160.

¹¹ Kanûnnâme-i Ali Osman, gösterilen yer.

¹² TSMA E. no: 875.

¹³ Ata, aynı eser s. 187.

¹⁴ TSMA E. no: 7026/134, D. no: 2055, D. no: 2064, D. no: 32/1, 4, 7, 21, 24, 28, 39, D. no: 53 s. 16, E. no: 68/12-14, E. no: 7026/130, 153.

Yolu gelip Has Odaya geçecek olan ağalara Silâhdâr Ağa Çakırsalanları durumu bildirir, Has Odaya geçecek ağa bu haberi getiren ağaya hediyeler verirdi.

Silâhdârdan emir geldiği günün akşamı yatsı namazından sonra bütün oda ağaları bulunduğu halde dua edilir. Giyim Başından itibaren Hazine Kethüdalığından gelen Baş Yazıcı veya Kethüda Kaftancısı ve diğer eskilerin elleri sıra ile öpüldükten sonra koğuş nöbetçileri Has Odaya geçecek ağanın her iki tarafından fener çekerek, Hazine koğuşundan ise Hazine Kethüdası ve Kilerden ise Kiler Kethüdası beraberce Hırka-i Saâdetin Şadırvan kapısı önüne getirirlerdi. Bunları Has Odada Anahtar Gulâmı karşılar, Has Odaya geçen ağa Hazine Kethüdasının elini öptükten sonra Anahtar Gulâmı tarafından Has Odaya götürülürdü.

Has Odaya geçen ağa o gece Has Odada kalır, ertesi gün sabah namazından sonra Anahtar Gulâmı Has Odanın eski ve gedikli olan ağaya bu acemiği teslim ederdi.

Has Odaya geçen ağa geçtiği günden itibaren padişah Has Odaya ve Hırka-i Saâdete gelmedikçe ortada görünmez. Padişaha takdim edildikten ve Hırka-i Saâdet nöbetine girdikten sonra serbest olurdu¹⁵.

D. HAS ODALILARIN KIYAFETLERİ

Has Odada bulunan oniki Bıçaklı Eskiler altın köstekli som murassa bıçak takarlar, bellerine “baş” tabir olunan som sırmadan yapılmış ağır bir kuşak sararlar ve bol yenli kontuş, kıymetli kürk ve bol yenli süslü ustufa kaftan ve bindallı denilen ağır sevâî (ipek) entari giyerlerdi. Bunlardan aşağı olan yirmisekiz Gedikli ile Mülâzımlar kubur yenli ağır ustufa kaftan ve yine kubur yenli ağır kürk giyerlerdi. Bellelerine mücevherli hançer takarlar ve altına ağır sevâî denilen kumaştan entari giyerler, kürkleri de mevsime göre değişirdi.

Başlarına düz kaş denilen kavuk ve mevsime göre içleri canfesli, atlaslı çuha ve

¹⁵ Ata, aynı eser s. 187-188. İsmail Baykal, Enderun Mektebi Tarihi, İstanbul 1953. s. 128, 129, 130.

sof ferace, canfesli çuha biniş cübbe ve gündelik Hind gezisi kaftan ve Hindkâri çeşitli sarık sararlar ve sırmalı takke giydikleri zaman zülûf takarlardı.

Anahtar Gulâmı Has Odalıların giy-işlerine ve elbiselerini temiz bulundurmalarına dikkat ederdi¹⁶.

XVII. asırda Has Odalıların bir yıllık kaftan değerleri beşbin ikiyüz kırkyedi kuruştur¹⁷.

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivinde 1087 tarihli bir defterde Has Oda Ağalarının elbise akçeleri:

Silâhdâr Ağa	Çûhadâr Ağa	Rikâpdâr Ağa
14400	14400	14400
Tülbent Gulâmı	Miftâh Gulâmı	Peşkir Gulâmı
9740	10600	10600
	İbrik Gulâmı	
	10600	

Dört yüz otuz dört bin altı yüz altmış akçe olarak gösterilmektedir¹⁸. Has Oda Ağaları, neferleri ve kethüdaların destmal akçeleri Berber Başı ve altı nefer olan padişah berberlerinin küçük şalvar in'âmları sekiz bin yediyüz kırkbeş kuruştur. Kese hesabı olarak her kese beşyüz kuruştan on yedi kese ile üç yüz kırk beş kuruş eder¹⁹. Bu ihsanlar her yıl Rebî-ül-evvel ayında verilirdi²⁰.

E. HAS ODALI AĞALARIN VAZİ-FELERİ

Has Oda Ağaları gece gündüz Padişahın hususi hizmetlerinde bulunurlar, sarayda, seferde²¹ ve göçte Padişahın yanından ayrılmazlardı.

Hırka-i Saâdet Odasını nöbetle bekleyerek devamlı Kur'an okurlar, padişahın

dünyevî ve uhrevî selâmeti için dua ederlerdi²². Hırka-i Saâdet Dairesindeki kırk hademeden yirmisinin hergün bulunması kanundu. Cuma ve pazartesi geceleri yirmiden fazla hademe bulunurdu²³.

Has Odada her gece yasin, mübarek gecelerde hatim okurlardı. Bu vazifelerinden dolayı Has Oda Kethüdası ve neferlerine senelik 7350 kuruş verilirdi. Bu para 1208 senesinden itibaren Tülbentciyan esnafının Haremeyn Hazinesine teslim ettikleri paradan verilmiştir²⁴.

Hırka-i Saâdet Dairesinin süpürülmesi ve temizlenmesi işini de nöbetle yaparlardı.

Hırka-i Saâdet nöbetçileri ve hastalardan başka bütün Has Odalı Ağalar cuma günleri Padişahla beraber cami'e giderler. Padişah gezmeye çıktığında Destâr-ı Hü-mâyûnu taşıyan Has Odalı Ağa diğer Enderunlu gilmânlarla birlikte kendilerine ayrılan kayıklarla Padişahın bindiği saltanat kayığını takip ederlerdi.

Her Ramazan ayının onbeşinde Hırka-i Saâdet ziyaret olunurdu. Hırka-i Saâdet ziyaretinde Has Odalı ağaların vazifeleri çok mühimdi. Bu ziyaretten birkaç gün önce Mukaddes Emânetlerin bulunduğu Taht Odasının temizliği büyük bir hürmetle yapılır, Padişah başta olmak üzere Has Oda Ağaları Mukaddes Emânetleri Taht Odasından Revan Odasına taşınırlardı. Bu taşıma esnasında Padişah da Has Odalı ağalar gibi hizmette bulunur, her hangi bir sebepten bu törende bulunamazsa maiyetinden birini gönderirdi.

Ayın ondördünde merasimde buluncaklara davet tezkereleri gönderildi. Davetliler ertesi gün öğle namazından sonra Babüssaâdeye gelerek Sadrazamı beklerlerdi.

Sadrazam Babüssaâdeye geldiği zaman Silâhdâr Ağa tarafından karşılanır. Silâhdâr

¹⁶ Ata, aynı eser s. 188, 189.

İsmail Baykal, aynı eser s. 129, 130, 131.

¹⁷ TSMA D. no: 9444, D. no: 9835.

¹⁸ TSMA D. no: 6205.

¹⁹ TSMA E. no: 7026/25, 33, 34, D. no: 6205, D. no: 32/7, 25, 40.

²⁰ TSMA E. no: 68/16.

²¹ TSMA D. no: 50.

²² TSMA E. no: 926, Abdullah b. İbrahim el Üsküdarî, aynı eser s. 251, 252. Mehmet Halife, aynı eser, gösterilen yer.

²³ TSMA E. no: 12068.

²⁴ TSMA E. no: 11443.

Ağa Sadrazamın sağına, Has Oda Başı da soluna geçerdi. Şeyhülislâmın da iki yanına birer Has Odalı Ağa gelirdi. Sadrazam ve Şeyhülislâm yanlarında bulunan ağalarla birlikte Babüssaâdeden geçerek Hırka-i Saâdetin ziyaret olunacağı mahalle gelirlerdi. Burada herkes ayakta dururdu. Yalnız Hırka-i Saâdet sandığının karşısında aşr okuyacak olan Birinci ve İkinci İmamlarla, ayakta duramayacak kadar ihtiyar ise Şeyhülislâmın oturmasına müsaade edilirdi. Aşr okunduktan sonra Padişah bizzat kendisi sandükayı açar, başta Sadrazam ve Şeyhülislâm olmak üzere diğer davet olunanlar teşrifat sıralarına göre teker teker gelip hırkaya yüz sürerlerdi. Sadrazam ile Silâhdâr Ağa yüz sürülen yeri destmal ile silip destmal yüz sürene verirlerdi. Ziyaret herkes tarafından yapıp tamamlandıktan sonra Sadrazam ile Silâhdâr Ağa Hırka-i Saâdetin yüz sürülen kısmını altın maşrapa içinde bulunan su ile gaslederler ve nemini de öd ve amber ile kuruturlardı²⁵.

Has Odalı Ağaların Ramazan bahşişleri iki bin beş yüz elli kuruştur²⁶.

Hırka-i Saâdet ve dışarda iki nöbet açılınca nöbetçi ağalara mutad üzere verilen ihsan Has Oda Başıya yirmi altın, Tülbent Gulâmı yirmi altın, Miftâh Gulâmı yirmi altın, dört nefer Hırka-i Saâdet nöbetçi ağalara yirmi sekiz altın, dört nefer Avadan nöbetçi ağalara yirmi dört altın, sekiz nefer Şilte nöbetçilere kırk sekiz altındı²⁷.

Has Odada gedikli olduktan sonra Odadan iki defa ulûfe alınması kanundu²⁸.

Hazine, Seferli ve Kiler Odalarından Has Odaya terfî eden ağalara iki yüz kuruş acemilik verilirdi²⁹.

²⁵ Ata, aynı eser s. 214-218.

²⁶ TSMA D. no: 53, s. 7.

²⁷ TSMA E. no: 7026/90.

²⁸ TSMA D. no: 94.

²⁹ TSMA D. no: 32 s. 1, 4, 19, 21, 24, 28 E. no: 68/12, 6/14, E. no: 7026/130, 134, 153.

II. BÖLÜM

HAS ODA BAŞI

Has Odanın büyük ağalarındandır³⁰. Has Oda Başı diğer ağalardan Padişaha daha yakındı. Saray içindeki ve dışındaki Padişaha ait bütün hizmetleri görürdü³¹.

Has Oda Başı Padişahın elbisesini giydirmek ve çıkartmakla vazifeli idi. Padişahın her gittiği yerde Has Oda Başı da beraber bulunurdu.

Has Oda Başılığa tavâşî (hadım) Ak ağalar tayin olunmuşsa da umumiyetle İç Oğlanlar tayin edilmiştir³².

Has Oda Başının payesi Kapı Ağası payesi ise de Kapı Ağası kendisinden evvel gelirdi. Padişahın dört mühründen birisi Has Oda Başında bulunurdu³³.

XVI. asırda Has Oda Başının yevmiyesi 60 akçe idi. Kendisine her yıl beş kat elbiselek verilirdi³⁴.

Has Oda Başı Ağaya destâr için elli altı bin kırk akçe ile³⁵, Padişahın Gülhaneye teşriflerinde Rikâb-ı Hümâyûn çıkınlarından yüz tanesi verilirdi. Donanma ihracında Kaptan Paşa tarafından Has Oda Başıya yüz elli kuruş, dört mahut çuka, on telli hatâyî, (Hatay kumaşı) bir şeritli ehrâm gönderilirdi³⁶.

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivindeki 619 numaralı 1232 tarihli deftere göre Has Oda Başı Ağanın yıllık geliri: Ramazan bayramında Sadrazam rikâbı vuku'unda Silâhdâr Ağa tarafından gelen

275

³⁰ Mehmet Süreyya, Sicilli Osmani, İstanbul 1308 c. I s. 170, 186, 192, 210, 217, 354, c. II., s. 34, 20, 139, 216, 286., c. III., s. 51, 133, 149.

³¹ Koçi Bey Risalesi Topkapı Sarayı Müzesi Revan ktp. no. 1323 mük s. 64b

³² Nezihe Baysal, Gelibolulu Ali Efendi'nin Hayatı, Eserleri, Kühül Ahbara göre Osmanlı Teşkilâtı 1947-1948 İst. Üniv. ktp. Tez no. 1543 s. 51.

³³ İsmail Hakkı Uzun çarşılı, Osmanlı Devletinin Saray Teşkilâtı, Ankara 1945 s. 341; Silâhdâr Mehmet Ağa, Silâhdâr Tarihi. İstanbul 1928, C. II S. 596

³⁴ Nezihe Baysal, aynı eser, gösterilen yer.

³⁵ TSMA D. no: 6205.

³⁶ TSMA D. no: 6795.

Kurban bayramında Sadrazam rikâbı vuku'unda Silâhdâr Ağa tarafından	275	Has Oda Başı olunduğu vakit Dış Hazinedar Başı tarafından gelen kürk baha	500
Sadrazamın yıllığı olarak Silâhdâr Ağa tarafından	1000	Senelik dört defa destmal baha	1500 3200
Cemâzi-yel-evvel ayının başında Silâhdâr Ağa tarafından destimâl baha	250	Şeker bayramında ıydiye ve destâr baha	467
Recep ayı başında, Regaip gecesinde Miftâh Ağası tarafından	420	Kurban bayramında ıydiye ve destar baha	467
Recep ayının onikisinde Silâhdâr Ağa tarafından şal baha	150	Şeker bayramında Paşa Kapısından Kurban " " "	300 300
Hazine Kethüdası Ağa tarafından Serhüddam Ağa eli ile Kaftan baha	1267	Şeker bayramında Mevlidlerde şeker baha	4694 2500 150
Şaban ayının beşinde Miftâh Ağası tarafından	90	Regaip Gecesi Miftâh Ağa tarafından hil'at baha	420
Ramazan bayramı gecesi Silâhdâr Ağa tarafından	50	Kaftan akçesi	1000
Şaban ayının onbeşinci günü Bezirgân Başı Ağa tarafından, yıllık.	185	Paşa Kapısından yıllık baha	8764 1000
Ramazan ortasında Hazine Kethüdası Ağa tarafından	45	Sürrede Darüssaâde Ağası tarafından	250
Ramazanın arife günü Silâhdâr Ağa tarafından	150	Mevlidlerde Darüssaâde Ağasından	250
Kurban bayramında Silâhdâr Ağa tarafından	50	Donanma-ı Hümâyûn ihracında	500
Mevlid okunduğu zaman Darüssaâde Ağası tarafından	250	Donanma-ı Hümâyûn gelişinde	500
Sürre ihracında Darüssaâde Ağası tarafından	250		11264
Kurban bayramında arife günü Hazine Kethüdası tarafından	800	Sefine nüzûlünde	500
Silâhdâr Ağa tarafından	3500	Tersane Emirinden	100
Mevlid okunduğu zaman Hazine Kethüdası tarafından destmal baha	800	Senelik on defa rikâptan	1100
Erbainde Babüssaâde Ağası tarafından	100	Miftâh Ağası tarafından atlas baha	90
Padişah ihsanı Silâhdâr Ağa tarafından	300	Senelik ulufe	224
	10707	Senelik on defa rikâplarda Şeyhülislâmdan on adet bohça ve kuruş	1000
			15578
		Has Oda Başı olunca Hazinedar Başı tarafından acemilik	60
			16628

kuruştur.

Yine Topkapı Sarayı Müzesi Arşivindeki 3297 numaralı ve 1222 tarihli defterde ise Has Oda Başı olanlara mutad üzere verilen irad gösterilmektedir:

Has Oda Başı olanlara Hazîne-i Hümâyûndan gelen acemilik 1000

Yabancı müelliflerden Tavernier, "Has Oda Başına Odanın ortasında İç Oğlanlarının yataklarından daha yüksek ve kare şeklinde küçük bir yerin ayrıldığını, burada oturan Has Oda Başının İç Oğlanlarının bütün hareketlerini iyice görebildiğini" yazmaktadır³⁷.

³⁷ Eramya Çelebi Kömürcüyan, XVII. asırda İstanbul, Tercüme eden Hrand D. Andreasyan İstanbul 1952, s. 125

Has Oda Başılık 1092 H. (1681) senesinde lağvolunmuştur. II. Süleyman cülûsu üzerine tekrar ihya edilmişse de XVIII. asır başlarından itibaren Silâhdârlığın ehemmiyetinin artması ile Has Oda Başılık önemini kaybetmiş, Has Odadaki işler Tülbent Gulâmı verilmiştir³⁸.

III. BÖLÜM

SİLÂHDÂR AĞA

Osmanlı Padişahlarının Silâhdârlarına "Silâhdâr-ı Şehriyari" de denilirdi. Birûn teşkilâtında Silâhdâr bölükleri olduğu gibi Sadrazamların da Silâhdârları vardı.

Silahtarlığın Yıldırım Bayazıd zamanında ihdasının rivayet edildiğini evvelce belirtmiştik. "Erkân-ı havass-ı cüvani" denilen Has Oda Ağalarının ikincisidir. Fatih Kanûnnâmesine göre Has Odada yalnız Has Oda Başısı arz ağası iken sonraları³⁹ bu selâhiyet Silâhdâr Ağaya da verilmiştir.

Silâhdârlık önceleri Ocak yolu ile Has Odada eskiyerek Çûhadâr, Rikâpdâr gibi Padişahın hususi hizmetlerinde bulunanlara verildi. Sonraları Hazine⁴⁰, Kiler, Seferli Kethüdaları ile Tülbent, Anahtar ve Peşkir Gulâmlarının da Silâhdâr olmaları kabul edilmişti.

Sultan II. Mustafa'nın Silâhdârı olan Çorlulu Ali Paşa zamanında Babüssaâde Ağaları vasıtası ile Paşa Kapısına gönderilen Hatt-ı Hümâyûnların Silâhdâr Ağa vasıtasıyla gönderilmesi kanun olmuş. Enderuna ait bütün işlerin nezareti Silâhdârlara verilmişti⁴¹.

Silâhdâr Ağa Padişahın kılıcını muhafaza eder, merasim ve alaylarda sağ omuzunda tutarak taşır, başında zülüflü üsküfle Padişahın sağ tarafında yürürdü⁴².

³⁸ İ. Hakkı Uzunçarşılı, aynı eser s. 341.

Mehmet Zeki Pakalın, Tarih Deyimleri ve Terimleri, İstanbul 1291 c. II s. 757.

³⁹ Kanûnnâme-i Ali Osman s. 13, 14.

⁴⁰ TSMA D. no: 2055.

⁴¹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, aynı eser s. 346. Silâhdâr Mehmet Ağa, aynı eser, c. II. S. 295. 296

⁴² Nezihe Baysal, aynı eser s. 52.

Sarayda Padişaha ait kılıç, harçer⁴³, tüfek, ok yay, zırh⁴⁴ gibi eşyaları Silâhdâr Ağa muhafaza ederdi.

Silâhdâr Ağa, sarayda Babüssaâde Ağasının kontrol ve mesuliyeti dışında bulunan bütün hizmetlilerin âmiri, aynı zamanda da Padişahla her gün devamlı olarak en yakın teması olan ağa idi.

Telhisler, takrirler devlet işleri ile alakalı olarak Sadrazam, Kaptan Paşa ve valilerden gelen yazılar Silâhdâr Ağa vasıtası ile Padişaha arz olunur. Hatt-ı Hümâyûnlar yani Padişahın yazıları, emirleri ilgililere yine Silâhdâr Ağa vasıtası ile gönderilirdi.

Enderundaki Koğuş ve Ocaklarda bulunan ağaların ta'lim ve terbiyeleri, koğuş ve ocak nizamlarına riayetleri Hazine, Kiler ve Seferli Kethüdaları tarafından kontrol edilir. Kethüdalar koğuşlarda cereyan eden yolsuzlukları Silâhdâra bildirirdi.

Silâhdârın en mühim vazifelerinden birisi, hatta en mühimi Hırka-i Saâdet ziyareti hazırlığı idi. Ramazan ayının on ikinci gününde Padişahın huzurunda Hırka-i Saâdet sandığını bulunduğu yerden alarak Revan (Sarık) Odasına getirirdi. Revan Odasında iki gece kalacak olan bu mübarek emânetlerin Ramazan'ın onbeşinci günündeki ziyarete hazırlanması işi ile Silâhdâr Ağa meşgul olur. İcab eden temizlik işlerini gece ve gündüz çalıştırdığı Tülbent Gulâmlarına gördürürdü. Sarık Odasında bu çalışma yapılırken devamlı kur'ân okunurdu. Hırka-i Saâdet ziyareti tamamlandıktan sonra çıkarılan eşyanın yerlerine konulmasına yine Silâhdâr Ağa nezaret ederdi. Padişahın binişle bir yere gittiğinde yemek yemesi icabederse bütün hazırlıkları Silâhdâr Ağa yaptırırdı.

Cülûs, arife ve bayram günlerinde tah-tın arkasında duran Silâhdâr, mevlidlerde, Cuma namazlarında Yeniçeri ulûfelerinin dağıtılmasında, biniş yerlerinde, Baklava

⁴³ TSMA E. no: 7026/20.

⁴⁴ TSMA D. no: 10105. Koçi Bey Risalesi, aynı eser. S. 65a

Alayı gibi bütün merasimlerin hazırlanmasına nezaret ederdi.

Enderuna kabul veya çıkarılma Silâhdâr Ağanın arzı ile mümkündü.

Silâhdâr Hazinesi Silâhdâr Ağanın nezaretinde idi ⁴⁵.

Silâhdâr Ağanın maiyetinde devamlı olarak Has Oda Ağalarından beş nefer lâla, bir kaftancı, Kiler Koğuşundan bir kilerci, istediği koğuştan bir Tütüncü, yedi nefer Çakırsalan, Kilerci Baş Baltacısı ile üç Zülüflü Baltacı Sofalılarından Emir Haseki ve Paludecisi namı ile muteber bir sofalı, gedikli ve aylıklı beş nefer Sofalı, Has Ahırdan iki yedekçi, Heybeci Ocağından iki nefer heybeci, Sakalar Ocağından bir saka bulunurdu ⁴⁶.

Silâhdârların yevmiyeleri On altıncı asırda yirmi akçe ⁴⁷, On yedinci asır ortalarında kırk, On sekizinci asırda altmış akçedir ⁴⁸. On altıncı asırda kendisine Câme-i Hâssa adı ile dört kat elbiselik kumaş verilirdi ⁴⁹. Silâhdârların yevmiyelerinden başka mukataa ve hasları da vardı ⁵⁰. Padişah Rikâb-ı Hümâyûna gelince mutad üzere verilen rikâbiye Silâhdâr Ağa tarafından Enderun Ağalarına dağıtıldı. Bayramın ikinci günü Padişah Gülhaneye gidince Padişah tarafından Silâhdâr Ağa tarafına beş yüz altın verilirdi ⁵¹.

Sarayda Silâhdârın sarık sarıp, kürk giymesine müsâade edilirdi. Çûhadâr ve Rikâpdâr Ağalar yalnız sarık sararlar, kürk giyemezlerdi. Silâhdârın esas resmî başlığı kırmızı kadifeli üsküftü ⁵².

Silâhdâr Ağalara âid kılıcın "kabze ve kını siyah sağı, balçığı ve dipliği polad zernişanlı, kabze tepesi ve bendleri, ağızlığı altın ve iki güllü çerkezî altın bendli ⁵³" idi.

Silâhdâr Ağaların acemilikleri zulata olarak verilirdi ⁵⁴. Silâhdâr Ağaların terfî ile saraydan çıkmaları, Yeniçeri Ağalığı ⁵⁵, beylerbeylik ve vezirlikle ⁵⁶ olurdu. Fakat alelusul çıkmaları Kapıcı Başılık, Baş Mîr-âhûrluk ⁵⁷ gibi görevlerle olurdu.

Silâhdârlar arasında Sadrazam olanlarda vardı ⁵⁸.

Silâhdârlık 1246 H. (1829) de Silâhdâr Giritli Ali Ağanın ölümünden sonra lağvedilmiştir.

IV. BÖLÜM

ÇÛHADÂR AĞA

Enderun Tarihine göre Çûhadârlığın ihdası Çelebi Sultan Mehmet zamanındadır ⁵⁹.

Çûhadâr Ağa Padişahın yağmurluğunu taşır ve giydirirdi ⁶⁰.

Padişahın bir yere gidişinde Baş Çûhadâr Rikâb-ı Hümâyûnun sağ tarafında yaya olarak yürürdü, İkinci Çûhadâr kırmızı atlas kese içinde bulunan Padişahın ayakbısını belindeki kuşağın yan tarafına asar ve hükümdarın sol tarafında giderdi. Çizmeci tabir olunan üçüncü Çûhadâr ise Padişahın çizmesini belindeki kuşağa takardı. Dördüncü Çûhadârla diğerleri de alaylarda peyk ve solakların arasında yürürlerdi.

Baş Çûhadârın maiyetinde kırk kadar Çûhadâr vardı. Bunların ilk yirmi neferinin Hazineden verilmiş som gümüşten altın yaldızlı kuşakları olup bu kuşağa bağlı gümüş kamçuları ve bellerinde mücevherli bıçakları vardı. Diğer yirmi nefer ile

⁵⁴ TSMA E. no: 7025/54, 63.

⁵⁵ İ. Hakkı Uzunçarşılı, Kapıkulu Ocakları, Ankara 1943 c. I., s. 167, 168, 169; Naimâ, Tarih, İstanbul 1283, C. I. S. 68 TSMA D. no. 34 s. 46 b.

⁵⁶ Naima, aynı eser, C. IV. S. 105, 167, 189; Silâhdâr Mehmet Ağa, Aynı eser. C. I. s. 37, 166, 353, 559, C. II. S. 50, 599, 787.

⁵⁷ TMSA D. no. 34 S. 1176

⁵⁸ TSMA D. no. 8.

⁵⁹ Ata, aynı eser c. I s. 201.

⁶⁰ Nezihe Baysal, aynı eser s. 52; Koçi Bey Risalesi, aynı eser, S. 65b-66a

⁴⁵ Ata, aynı eser c. I., s. 313.

⁴⁶ Ata, aynı eser c. I., s. 209-212.

⁴⁷ Nezihe Baysal, aynı eser s. 52.

⁴⁸ İ. Hakkı Uzunçarşılı, aynı eser s. 347.

⁴⁹ Nezihe Baysal, aynı eser, gösterilen yer.

⁵⁰ TSMA E. no: 2654/13, 14, 15.

⁵¹ TSMA D. no: 6795.

⁵² İ. Hakkı Uzunçarşılı, aynı eser s. 347.

⁵³ TSMA D. no: 10659.

Mülâzımlar da bellerine şal kuşanıp hançer takarlardı ⁶¹.

Çûhadâr Ağaların maiyetinde Has Oda-
dan iki lâla, aşağı koğuşlardan bir Kulluk-
çu, bir Zülüflü Baltacı, iki sofalı, bir hey-
beci ve iki yedekçi vardı ⁶².

On altıncı asırda yevmiyeleri yirmi akçe idi. Yılda dört kat elbiselik kumaş alırlardı ⁶³. Çûhadârlığa terfi' ettirilen şahsa Enderun Hazinesinden on bir bin altı yüz çürük akçe verilirdi ⁶⁴. Çûhadâr Ağaya bir defaya mahsus olmak üzere bir samur kürk, bir altın takımlı kılıç, çifte döşeme sim at rahtı, bir mücevherli hançer, bir simli eğer, iki simli gaddare, bir kesme, iki çift sim rikâp ve döşeme bahası olarak da bin kuruş verilirdi ⁶⁵.

Baş Çûhadâra bayramlık bir telli ka-
dife, bir atlas kaftan ve bir mahud çuha
dolama ⁶⁶, bayram günü Padişah saraya
gelince Baş Çûhadâr Ağaya elli, İkinci
Çûhadâr Ağaya otuz, nöbetçi Çûhadâr
Ağaya kırk altın, bayramın ikinci günü
Gülhaneye giden Padişah Çûhadâr Ağaya
iki yüz altın verirdi. Kalyon denize indi-
ğinde tersaneye gelen Padişah Baş Çûha-
dâr Ağaya otuz altın, Padişahın Rikâb-ı
Hümâyûna gelişlerinde mutad üzere Ri-
kâb-ı Hümâyûn çıkınlarından da elli altın
yine Baş Çûhadâra verilirdi ⁶⁷.

Sarayda bulunan Padişah kürkleri ve
samur kürkleri Çûhadâr Ağanın muhafaza-
sındaydı ⁶⁸.

Silâhdâr Ağa Padişahın huzur da bu-
lunmadığı zaman ona ait işleri Çûhadâr
Ağa görürdü. O da bulunmazsa Rikâptar
Ağa vekâlet ederdi. Çûhadâr Ağa terfi'
ederse Silâhdâr olurdu. Saraydan Kapı-

cıbaşılık, Büyük Mîr-âhûrluk gibi gö-
revlerle çıkarlardı ⁶⁹.

V. BÖLÜM

RİKÂPDÂR AĞA

Rikâpdârlık Orhan Gazi zamanında
ihdas edilmiştir. Fatih Kanûnnâmesinde
Silâhtar Ağadan sonra gösterilirse de on
yedinci asırdan itibaren yapılan tayinlerde
Çûhadâr Ağadan sonra gelir.

Rikâpdârlar Padişahın ayakkabılarına
bakar, çizmelerini giydirirlerdi. Sonraları
bu hizmet Baş Çûhadâr Ağa ile maiyetine
verilmiştir. Rikâb-ı Hümâyûn Ağalarının
hazır bulunmadığı mahallerde hususi ge-
zintilerde Padişah ata binerken özengisini
tutarlardı.

Rikâpdârlar merasim ve alaylarda, bi-
nişlerde Hükümdarın yanından ayrılmaz-
lar, Padişah kayıkla bir yere giderse karşı-
sında bulunurlardı. Bunların maiyetleri
Çûhadâr Ağaların maiyetleri kadardı ⁷⁰. On
altıncı asırda yevmiyeleri yirmi akçe idi.
Bir yılda dört defa elbiselik kumaş alırlardı ⁷¹. Rikâpdâr Ağalığa terfi' ettirilen
şahsa Enderun Hazinesinden on bin altı
yüz çürük akçe acemilik ⁷², oda döşeme
bahası olarak da bin kuruş verilirdi ⁷³. Bay-
ramın ikinci günü Gülhaneye giden Padi-
şah Rikâpdâr Ağaya iki yüz altın verirdi ⁷⁴.
Rikâpdâr Ağalara bir defaya mahsus ol-
mak üzere bir samur kürk, bir altın takımlı
kılıç, çifte döşeme sim at rahtı, bir mücev-
herli hançer, bir simli eğer, iki simli gad-
dare, iki çift sim rikâp, bir kesme veri-
lirdi ⁷⁵.

Rikâpdârlar Beylerbeyilik, Kapıcıba-
şılıkla ⁷⁶ dışarı çıkarlardı. İçlerinde vezir
olanlar da vardı.

⁶¹ Ata, aynı eser c. I s. 201, 204. İ. Hakkı Uzun-
çarşılı, aynı eser s. 349, 350.

⁶² Ata, aynı eser c. I s. 209.

⁶³ Nezihe Baysal, aynı eser s. 52.

⁶⁴ TSMA D. no. 7656.

⁶⁵ TSMA D. no: 2796.

⁶⁶ TSMA D. no: 1087 s. 8/b.

⁶⁷ TSMA D. no: 6795.

⁶⁸ TSMA D. no: 1087 s. 2/b Koçi Bey Risalesi,
aynı eser, S. 65b-66a.

⁶⁹ Koçi Bey Risalesi aynı eser. s. 66a.

⁷⁰ İ. H. Uzunçarşılı, aynı eser s. 351.

⁷¹ Nezihe Baysal, aynı eser s. 58.

⁷² TSMA D. no: 7656.

⁷³ TSMA D. no: 32 s. 5, 40 D. no: 2796 E. no:
7025/48.

⁷⁴ TSMA D. no: 6795.

⁷⁵ TSMA D. no: 2796.

⁷⁶ TSMA D. no: 53 s. 15.

VI. BÖLÜM
TÜLBENT GULÂMI

Fatih Kanûnnâmesinde Has Odalı Ağalardan olduğu kayıtlıdır ⁷⁷.

Silâhdâr Ağaların Enderuna nezaretlerinden sonra Tülbent Ağaları Has Odanın âmiri olmuştur.

Hırka-i Saâdet Dairesinin temizlik ve intizamına bakar, Has Odalıların nöbet ve hizmetlerini tayin ederdi. Padişahın sarıklarını ve giydiği çamaşırlarını muhafaza eder ⁷⁸, icabında bunları giydirdi. Merasim ve alaylarda at üzerinde merasime iştirak ederek Padişahın sarığını taşırdı ⁷⁹.

Tülbent Ağalarının nezaretinde sekiz nefer Sofalı vardı. Bunlar Hırka-i Saâdet civarında Mustafa Paşa Köşkü ve Mermerliklerin temizliğini yaparlardı. Sofalılar dışarıya çıkmak için Tülbent Gulâmından izin alırlardı ⁸⁰.

Saraydaki sorguçları Tülbent Gulâmı muhafaza ederdi ⁸¹.

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivindeki 5091 numaralı deftere göre Tülbent Ağasının geliri:

Kandil gecesi Miftâh Ağası tarafından gelen hil'at baha	370
Sürre çıktığı gün Silâhdâr Ağa tarafından şal baha	150
Recep ayının yirmi yedinci günü destmal baha ve bayramlık Hazine-i Hümayûn Kethüdası getirir.	290
	810
Miftâh Ağası tarafından kaftan baha	78
Hazine-i Hümayûn Kethüdası tarafından yıllık	130
Miftâh Ağası tarafından yıllık üç adet donluk kumaş baha	90
Kıst mevacibi ihracında Miftâh Ağası tarafından	42
	1150
İstanbul Ağası tarafından aylık	60
Ramazanda Sadrazam tarafından yıllık baha	800

Kalyon indiği zaman Kaptan Paşa tarafından Peşkir Ağası ile gelir	60
Ramazanın on beşinde Hazine Kethüdası tarafından	360
	2430

Yine Ramazanın on beşinde Hazine Kethüdası tarafından yukardaki akçe ile beraber	45
Ramazanın on beşinde Kapıdan Ramazan bayramında Padişah tarafından serpme baha	137
	150
	2799

Ramazan bayramının ikinci günü Silâhdâr Ağa tarafından	137
Donanma ihracında Kapı tarafından	82
Donanma ihracında Kaptan Paşa tarafından	50
	3075

Kurban bayramında Hazine Kethüdası tarafından	350
Kurban bayramında Sadrazam tarafından	137,5
Mevlid-i Şerifte Hazine Kethüdası tarafından	300
Donanma İstanbul'a gelince Kapı tarafından	82
Donanma İstanbul'a gelince Kaptan Paşa tarafından	50
	3990

Cemâzi-yel-evvel ayının başında Padişah tarafından ihsan	150
Kasımiye verildikte Silâhdâr Ağa eli ile	500
Sofa halvet olunca Miftâh Ağası tarafından	22
Babüssaâde Ağasından yıllık baha	30
Has Oda Başı Ağadan yıllık baha	30
	4728

kuruş.

Sofa Camiî Kayyumlarının aylıklarının Tülbent Gulâmı tarafından verilmesi kanundu ⁸². Tülbent Ağaları saraydan Yeniçeri Ağalığı, Mir alem ve Çavuş başılık gibi görevlerle ayrılırlardı ⁸³. Bu Ağalık 1249 H. (1833) de lağvedilmiştir.

⁷⁷ Kanûnnâme-i Ali Osman s. 24.

⁷⁸ Koçi Bey, aynı eser. s. 66a.

⁷⁹ İ. Hakkı Uzunçarşılı, aynı eser s. 352.

⁸⁰ TSMA E. no: 12068.

⁸¹ TSMA D. no: 53 s. 54.

⁸² TSMA D. no: 5091.

⁸³ Silâhdâr Mehmet Ağa Aynı eser C. I. S. 559, C. II. S. 483.

VII. BÖLÜM

ANAHTAR (MİFTÂH) GULÂMI

Has Odalı Ağaların inzibatına bakar, bu ağalar içinde suç işliyen olursa durumu Has Oda Başına bildirir⁸⁴, Has Odalıların yemek nizamlarına, elbiselerini temiz bulundurmalarına, giyinişlerine nezaret ederdi.

Anahtar Ağası Padişah sayfiyeye gittiği zaman Hazine, Kiler ve Seferli Kethüdaları ile beraber bütün iç Ağaların zabiti olarak sarayda kalırdı.

Bu Ağalar Has Odalıların Ocak vazifelerini tevzi ederek hizmetlerine nezaret ederlerdi. Çıraklık isteyenlerin arzuhallerini Silâhdâr Ağaya verir, Ağaları sabahları uyandırır, camiye sevkedirdi⁸⁵.

Hırka-i Saâdet hademelerinin Anahtar Ağasını dışarıya gidip gelirken uğurlamaları usuldendi.

Anahtar Ağasının nezaretinde Avadancılar vardı. Altı nefer Avadancı Hırka-i Saâdet dışında bulunur, Sünnet Odası, Sarık ve Bağdat Köşkü önündeki mermerliğin temizliğine bakarlardı⁸⁶.

Mutad üzere "taht-ı şerif inamiyesi" olarak Anahtar Ağalarına yüz on kuruş verilirdi⁸⁷.

VIII. BÖLÜM

PEŞKİR GULÂMI

Has Odada eskiyenler önce Peşkir Ağa, sonra Göç ve Baş Peşkir Ağa olurlar. Bundan sonra sırasıyla Anahtar, Tülbent, Rikâpdâr, Çûhadâr ve Silâhdâr Ağalığa kadar yükselirlerdi.

Baş Peşkir Ağasından alt derecede olan üç nefer en eski gedikli köşebaşılara Biniş ve Köşe Peşkir Ağaları denilirdi.

Padişah bir yere gittiği zaman Peşkir Ağaları, gidilen mahallin birer köşesine dikilen şemşiyelerde durarak huzurda nöbet tutan ağalara nezaret ederlerdi. Padişahla beraber sayfiyeye giderler. Burada vukubulacak bütün olayları Göç Eskileri, Baş Peşkir Ağasına bildirir, bu ağada mühimlerini Silâhdâr Ağaya arz ederdi⁸⁸. Yemek işleri ile de uğraşırlardı.

Peşkir Ağalarına Taht-ı Şerif inamiyesi olarak yüz kuruş⁸⁹, bayramlarda ve Rikâb-ı Hümâyûnda elli altın verilirdi⁹¹.

BİBLİYOGRAFYA

- ABDULLAH B. İBRAHİM EL ÜSKÜDARİ : Vakıat-ı Seferi Sultan Süleyman II. Belgrad 1690.
- ABDURRAHMAN ŞEREF : Topkapı Sarayı Hümâyûnu, TOEM 1329.
- ATA : Enderun Tarihi, İstanbul 1293.
- CELÂL ESAT ARSEVEN : Sanat Ansiklopedisi, İstanbul 1950.
- EREMYA ÇELEBİ KÖMÜRCÜYAN : İstanbul Tarihi, tercüme Hrand D. Andreasyan, İstanbul 1952.
- HİDİR İLYAS : Letaif-i Enderun, İstanbul 1276.
- İSMAİL BAYKAL : Enderun Mektebi Tarihi, İstanbul 1953.
- İSMAİL HAKKI UZUNÇARŞILI : Osmanlı Devletinin Saray Teşkilâtı, Ankara 1945.
- İSMAİL HAKKI UZUNÇARŞILI : Osmanlı Devleti Teşkilâtından Kapıkulu Ocakları, Ankara 1943.
- İSMAİL HAKKI UZUNÇARŞILI : Osmanlı Tarihi, Ankara 1964.
- KANUNNÂME-i ALİ OSMAN : TOEM 1330.
- Kıyafet Albümü : Topkapı Sarayı Müzesi III. Ahmet ktp. 3690.
- KOÇI BEY RİSALESİ : Topkapı Sarayı Müzesi Revan ktp. no. 1323 nük.
- MEHMET HALİFE : Tarih-i Gilmani, TOEM İstanbul 1332.
- MEHMET SÜREYYA : Sicilli Osmani, İstanbul 1308.
- MEHMET ZEKİ PAKALIN : Tarih Deyimleri ve Terimleri, İstanbul 1291.
- NAİMA : Tarih. İstanbul 1283.
- NEZİHE BAYSAL : Gelibolulu Ali Efendi'nin Hayatı, Eserleri, Künhül Ahbara göre Osmanlı Teşkilâtı 1947-1948 İst. Üniv. ktp. Tez no: 1543.
- Topkapı Sarayı Müzesi Arşivindeki Vesikalar (TSMA)
- SEYYİT LOKMAN B. HÜSEYİN B. EL-AŞURİ EL-URMEVİ : Hünernâme. Topkapı Sarayı Müzesi, Hazine ktp. No: 1523, 1524
- SİLÂHDÂR MEHMET AĞA : Silâhdâr Tarihi: İstanbul, 1928

⁸⁴ Koçi Bey aynı eser. S. 66a,

⁸⁵ Ata, aynı eser c. I. s. 205

⁸⁶ TSMA E. no: 12068.

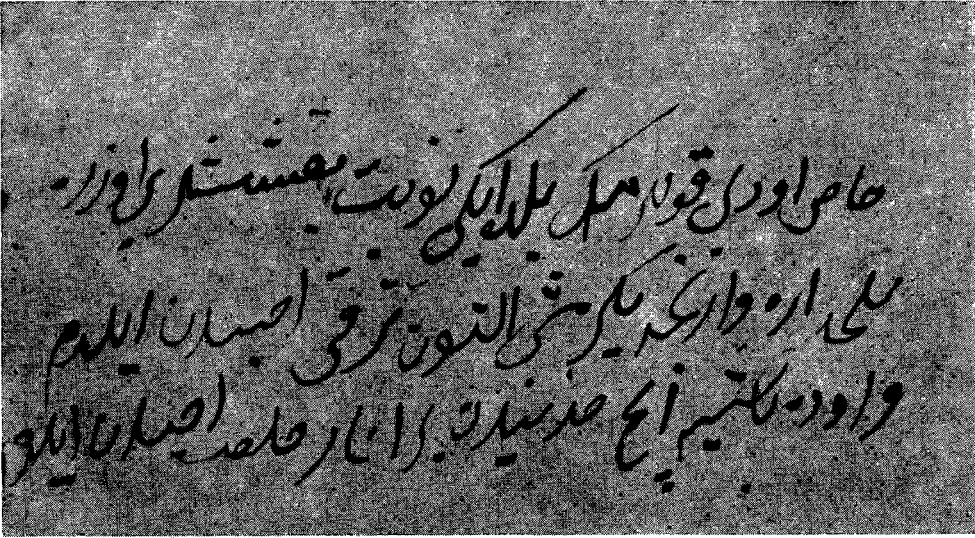
⁸⁷ TSMA E. no: 68/26-29, 7026/150, D. no: 32 s. 3, 20, 32.

⁸⁸ Ata, aynı eser c. I s. 205, 206.

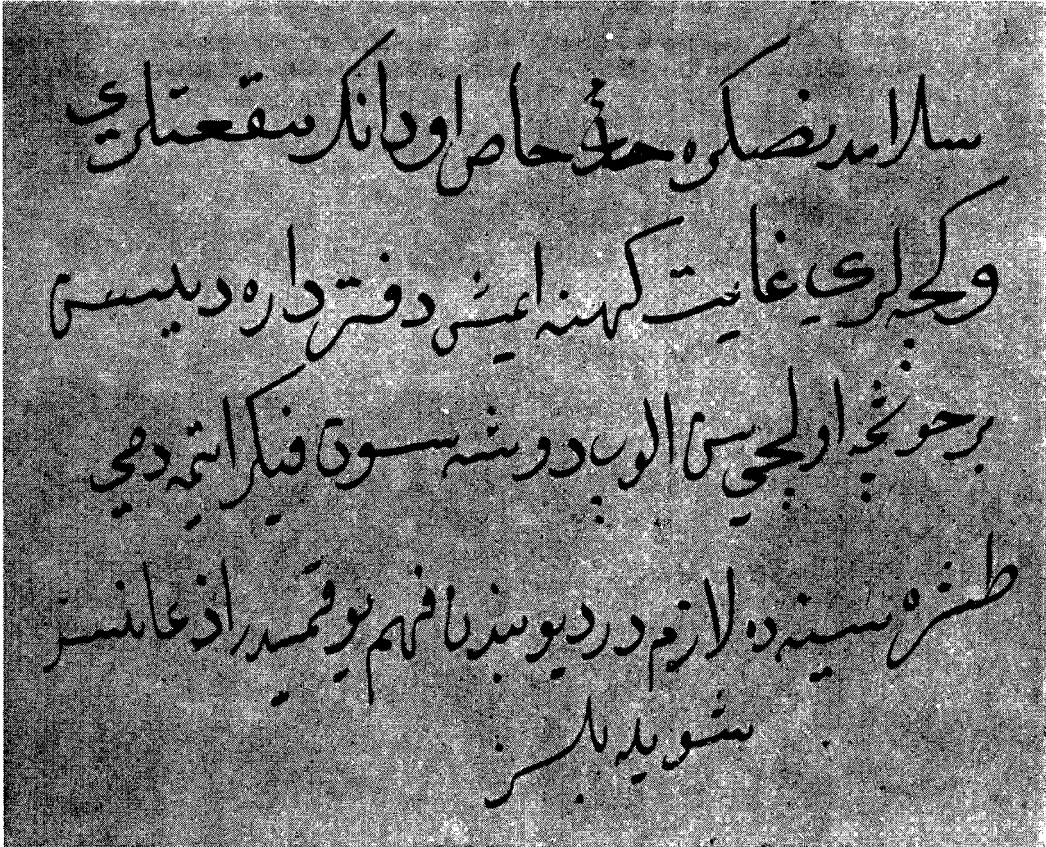
⁸⁹ Koçi Bey, aynı eser. S. 66a.

⁹⁰ TSMA E. no. 68/26,29: 7026/150 D. no. 53 s. 24, 41, 53.

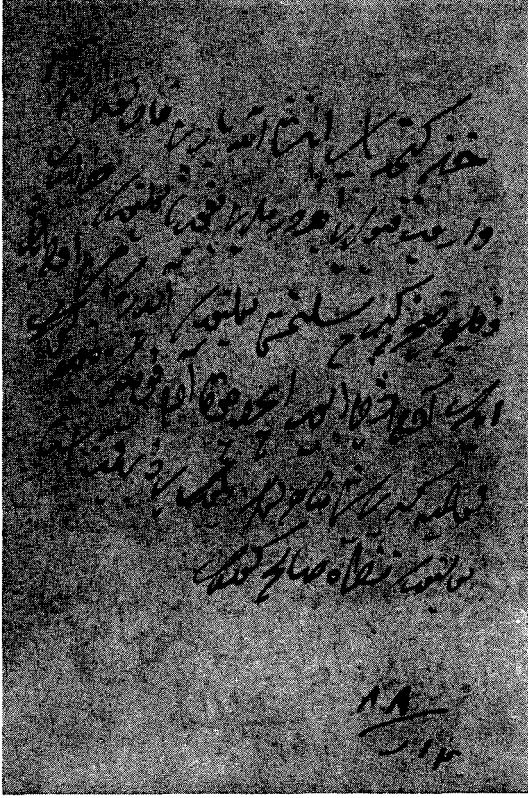
⁹¹ TSMA E. no. 6795.

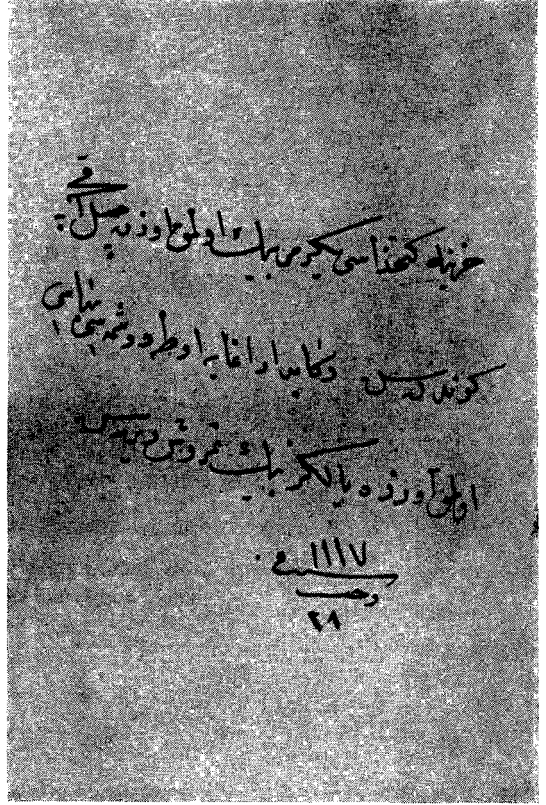
Has odaların yıllık bahşişlerinin verilmesi hakkında Sultan IV. Murat
hatt-ı humâyûnu TSMA E. no: 7040/24

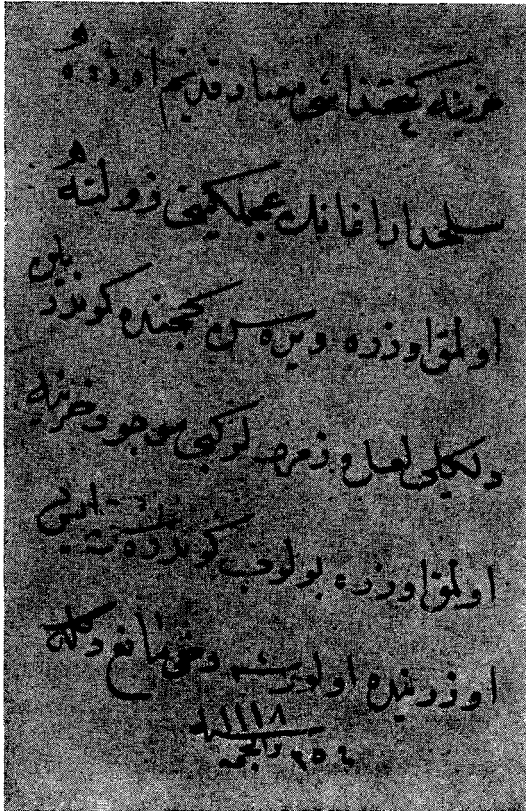
Has oda döşemesinin yenilenmesi hakkında Sultan İbrahim'in hatt-ı humâyûnu TSMA E. no: 7023/177

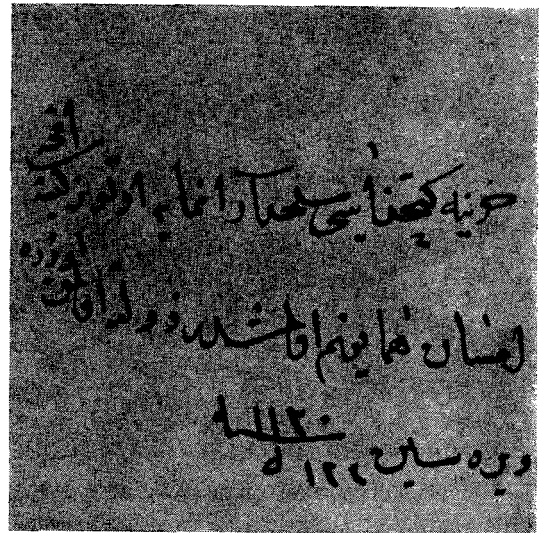
Sultan IV. Mehmet'in Has Oda hazinesi hakkında hatt-ı humâyûnu TSMA E. no: 7009/179

Rikâpdâr Ağaya oda döşeme bahası olarak bin kuruş verilmesi hakkında Sultan III. Ahmet hatt-ı humâyûnu TSMA E. no: 7025/48

Silâhdâr Ağanın acemiliğinin verilmesi hakkında Sultan III. Ahmet hatt-ı humâyûnu TSMA E. no: 7025/54

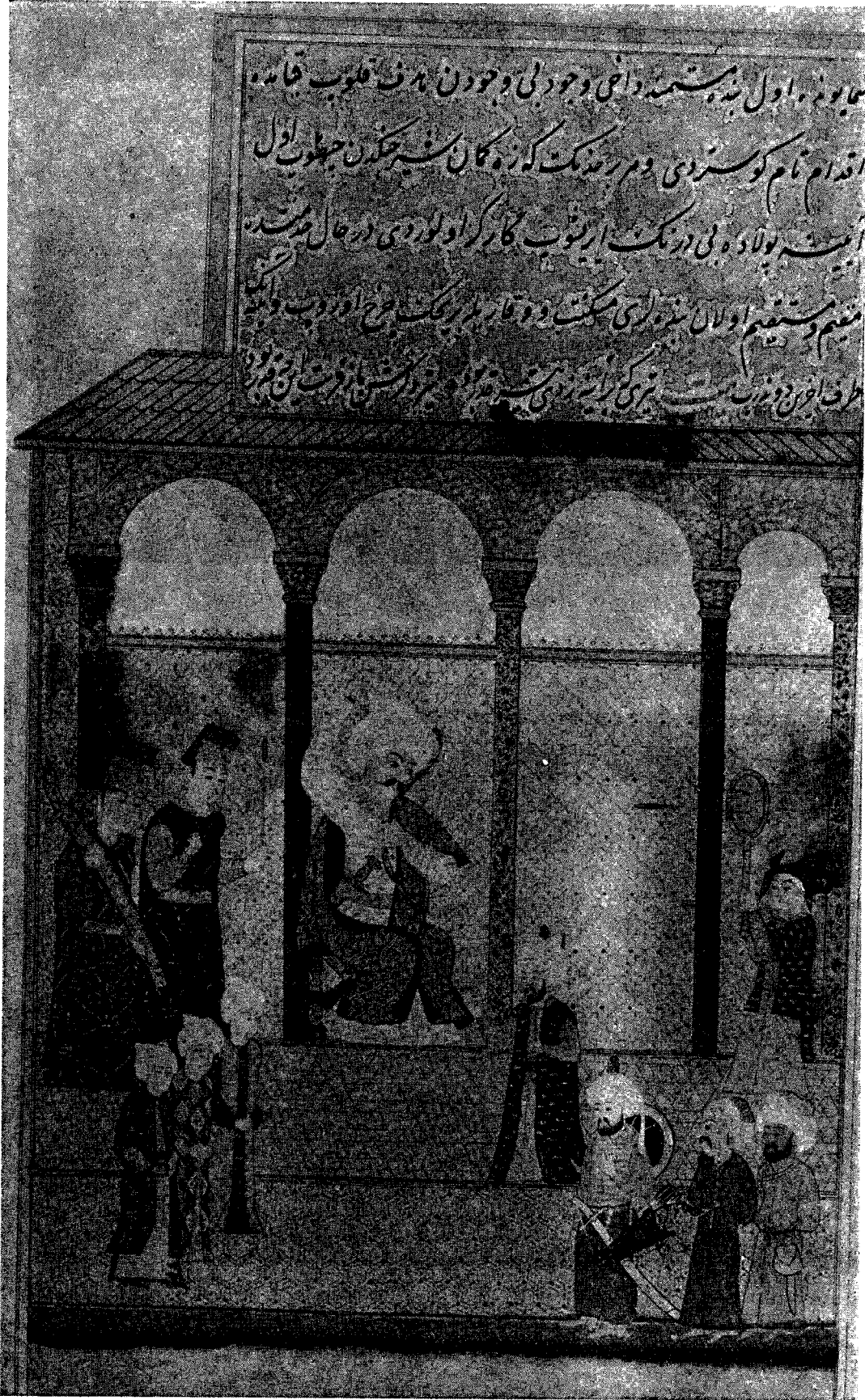
Sultan III. Ahmet'in Silâhdâr Ağaya olan ihsanının verilmesine dair hatt-ı humâyûnu TSMA E. no: 7025/63

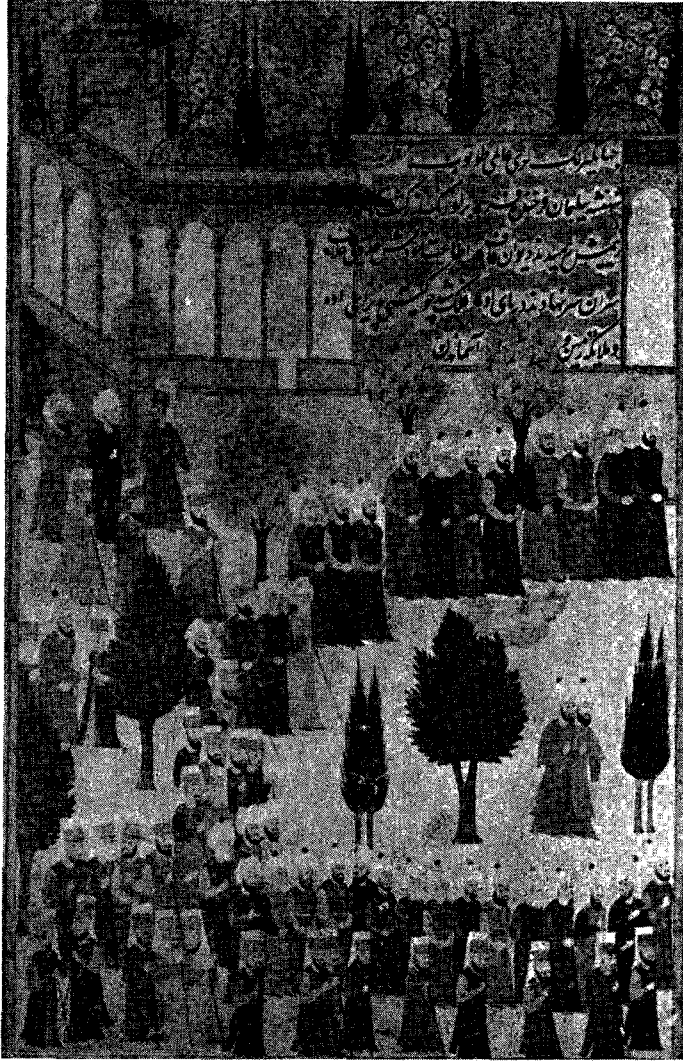
Çelebi Sultan Mehmet'in Anadolu'da cülûsu sahnesinde Padişahın sağında yer alan üç silâhdâr.
Hünernâme, Topkapı Sarayı Müzesi Hazine ktp. no: 1523 C. s. 112 b

Çelebi Sultan Mehmet Zamanında askere bahşış ve inam dağıtılması sahnesinde Padişahın solunda yer alan Silâhdâr ve İbriktar. Hünernâme, Topkapı Sarayı Müzesi Hazine ktp. no: 1523 C. 1 s. 127 b

Yavuz Sultan Selim'in bir aynaya ok atışı sahnesinde sağında yer alan iki silâhdâr.
Hünernâme, Topkapı Sarayı Müzesi Hazine ktp. no: 1523 C. 1 s. 217 a

Kanuni Sultan Süleyman'ın cülûsunda tahtın gerisinde yer alan silâhdârlar. Hünernâme, Topkapı Sarayı Müzesi Hazine ktp. no: 1524 C. 2 s. 25 b, 26 a

Silâhdâr Ağa Topkapı Sarayı Müzesi III. Ahmet ktp.
No: 3690 S. 34

Baş Çuhadar Ağa Topkapı Sarayı Müzesi III. Ahmet
ktp. no: 3690 s. 36

